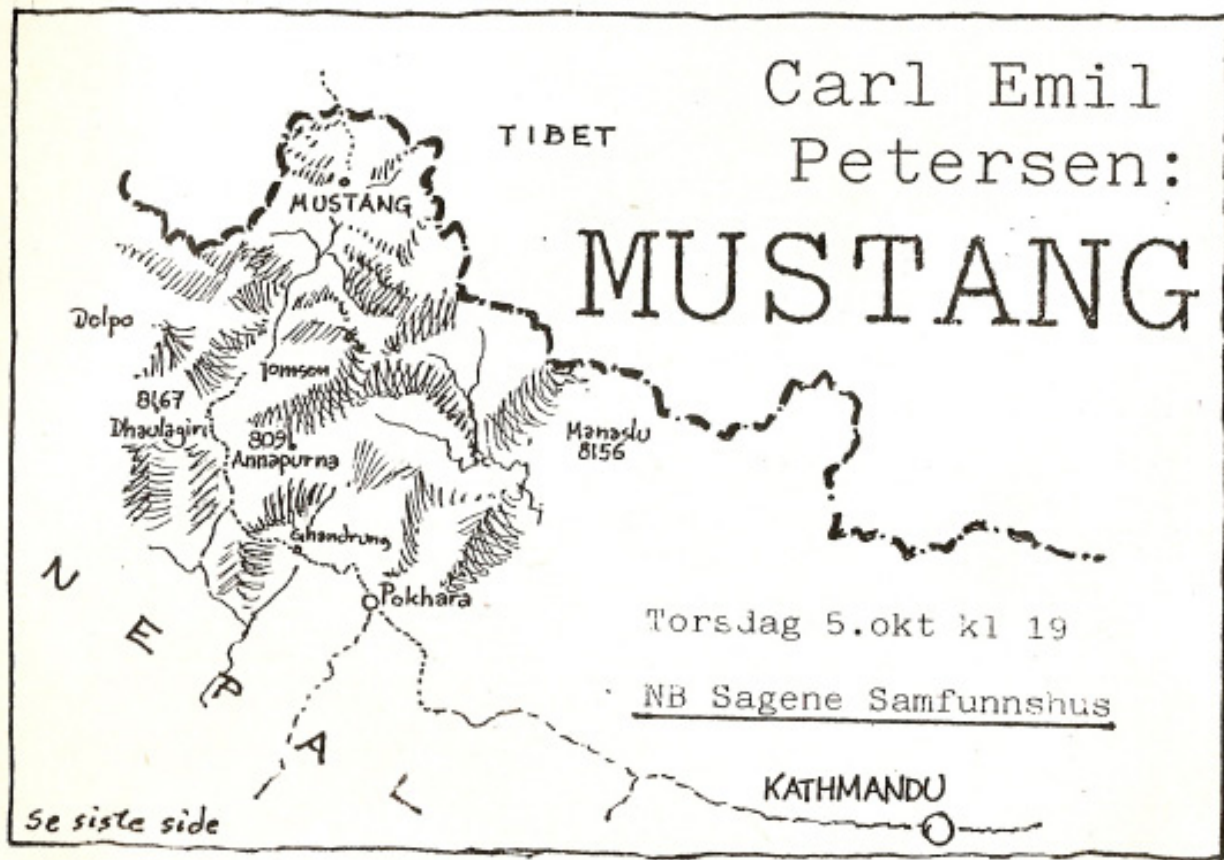

SEPTEMBER 1993

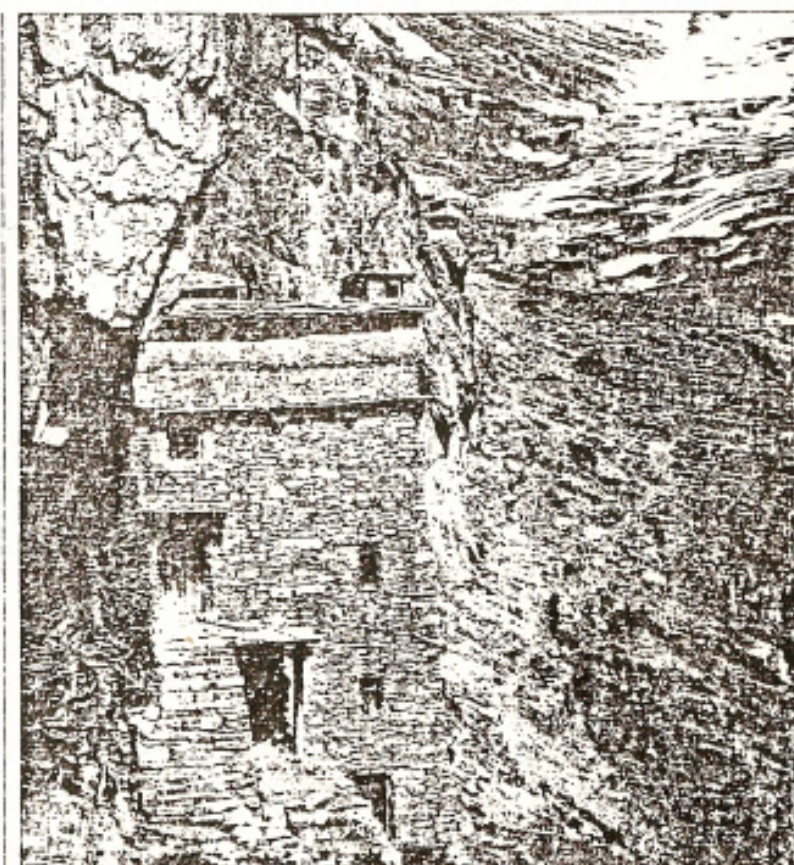

ISOLERT BAK FJELLPASS I OVER 5000 METERS HØYDE:

HIMALAYAS GLEMTE FOLK

Det finnes fremdeles hvite flekker på verdenskartet. Steder der sivilisasjonen ikke er nådd frem. Et skritt inn i Dolpo-folkets verden er også et skritt tilbake til middelalderens Tibet. Innbyggerne i Dolpo lever som forfedrene har gjort i årtusener. Landet kan ikke brødfø dem, det er bare et fremragende handelstalant som holder dem i live.

AVSIDES OG GODT KAMUFLERTE KLOSTRE. Dolpo-folket bor i nesten 5000 meters høyde. Men klostrene ligger enda høyere, godt skjult i landskapet, i opptil 6000 meter. Det bor bare få mennesker i klostrene, der de lever i solibat.

Dolpo ligger i den nordvestlige delen av Nepal, i en stor cul-de-sac, som grenser opp til Tibet. Et område på 3500 kvadratkilometer midt i hjertet av en hestesko, dannet av tre fjellkjeder på over 5000 meter. Det er bare når fjellpassene ikke er stengt av snø, i løpet av den korte sommeren, at to pass gir mulighet til å dra sørover eller østover.

Den eneste veien til Dolpo som kan benyttes hele året, er den naturlige åpningen i hesteskoen. Men den fører bare ut til det store tibetanske platået, en øde slette. Dessuten satte Kinas maktovertakelse i Tibet en stopper for bruk av denne veien. Så med de nesten uoverstigelige fjellbarrierene, er Dolpo fra naturens side totalt isolert fra omverdenen.

Området er forbudt for utlendinger

Dolpo-befolkningens religion, språk og kultur stammer fra de første ch'ang-tatarene. De kom som nomader til denne delen av Himalaya for over 2000 år siden, og livet har ikke endret seg noe særlig siden den gang. Nomadene hadde gitt opp de harde livsvilkårene på de store tibetanske steppene og søkte lykken som jordbrukere i Dolpo.

Bak de store fjellkjedene fant Dolpo-folket litt ly for vinterstormene. Men det medførte at de isolerte seg fullstendig fra omverdenen. Reisen sørover og ønsket om å dyrke jorden, var nok ikke bare idyll for de nye innbyggerne i Dolpo. For de tre fjellkjedene gir også ly for andre ting enn de harde vinterstormene. De

HUSENE SER FREMDELES UT SOM I MIDDELALDEREN. Fattigslige hus og matmangel preger innbyggernes hverdag. Mange dør som barn, og de som overlever, får ofte sykdommer. Det finnes ingen vanlig skole, så barna må gå til klostrene. Den eneste utdannelsen som barna kan få, er som hjelpere for de åndelige overhodene i klostrene, lamaene.

stopper nemlig også det livgivende regnet. Bare når sommerens monsunstormer kommer fra Bengalbukta langt mot sør, blir store, tunge regnskyer presset over fjelltoppene og gir Dolpo noen lette regnbyger.

Det tørre klimaet medfører at bare busker og spredte områder med gress vokser naturlig. I disse utilgjengelige områdene slo nomadene seg likevel ned. Bare en håndfull eventyrere har siden funnet veien til Dolpo. De ufremkommelige veiene har holdt området nærmest fritt for fremmede.

I tillegg til de naturlige begrensningene er det blitt lagt politiske hindringer i et område som, kulturelt sett, er ett. Den kinesiske overtakelsen av Tibet i 1959 førte til ustabile forhold. Nepals konge valgte derfor å holde området lukket for utlendinger. Dette forbudet eksisterer den dag i dag, på noen få unntak nær. Mangelen på reell kon-

takt med omverdenen i hundrevis av år har medført at det nesten ikke har vært omveltninger i befolkningens livsforhold.

Dolpoene bor i cirka 40 landsbyer og klostre, som ligger spredt rundt omkring i fjellene. Nesten alle de små landsbyene ligger på mellom 4000 og 5000 meters høyde over havet. Befolkningen har må-

ttet betale en høy pris i form av kulde og permanent mangel på mat.

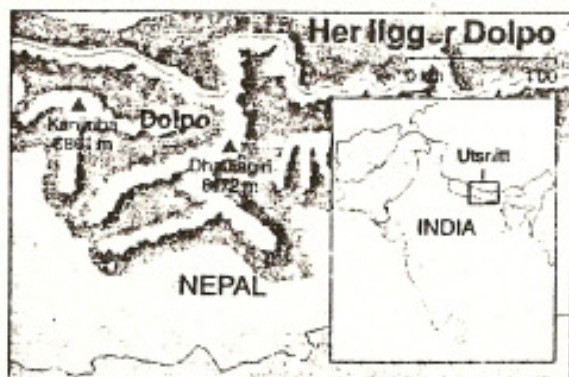
Det er bare bygg og til tider poteter som arbeidsomme bønder kan få til å gro. Dolpoenes eneste allierte i det harde klimaet er jakoksen. Den trekker plogen, sørger for varme og gir næringsrik melk. Gode kremmentalenter kompenseres noe

for dolpoenes fattige avlingen, som bare kan brødfø befolkningen i syv måneder. Via to handelsreiser i året, en mot nord og en mot sør, kan befolkningen få ett mål bygg til å bli til åtte.

Tibetansk salt blir til bygg

Hver sommer laster mennene jakene med bygg og drar fra familiene sine mot Tibet i nord. Der får de byttet ett mål bygg mot to mål salt hos nomadene på det tibetanske platået. Nomadene samler saltet fra store, inntørkede saltsjøer. Når høsten er over og vint-

side 38 ►

FJELLKJEDER DANNER EN HESTESKO. Dolpo ligger skjult fra omverdenen nordvest i Nepal. De 6000 meter høye fjellene virker som om de bokstavelig talt pakker inn landet.

ALT VANN BRUKES FLERE GANGER

1. Når smeltevannet renner ned i dalen, kommer det først til møllene. Så lenge farten holdes oppe, kan det lett renne gjennom flere møller. Derfor ligger møllene litt forskjøvet i forhold til hverandre

VANNET BLIR GJENBRUKT
Vannet ledes gjennom en mølle som maler bygget, og videre til husene.

2. Vannet dirigeres og holdes samlet ved hjelp av akvedukter. Hvert av husene kan tappe litt vann til husholdningen fra små avløp. Noe av vannet blir ledet tilbake igjen for siste etappe

Den store høyden, det sparsomme regnet og den tørre sandjorden gjør det til en hard jobb for bønderne å dyrke jorden i Dolpo. Det er derfor nødvendig med kunstig vanning hvis kornet skal vokse. Ved hjelp av snedige akvedukter kan bønderne lede smeltevann fra fjelltoppene ut til markene, som dermed overrisles.

Men før vannet kommer så langt, blir energien i det kalde vannets bevegelse fra fjellene mot dalene også utnyttet til å bearbeide kornet. Overalt ved vannveiene er det små vannmøller med møllesteiner som maler kornet eller maisen til mel. Først når vannet har vært gjennom flere møller, blir det brukt på markene eller i husholdningen.

3. Endestasjonen for resten av smeltevannet er markene. En del av det er ikke rent lenger, men ingenting får gå til spille

► side 37

ren nærmer seg, går turen sørover. Nå drar mennene til de fruktbare dalene i lavlandet i Nepal, med det tibetanske saltet lesset i sekker.

Der bytter de to mål salt mot åtte mål hvete, mais eller bygg. Alt i alt gir de to årlige handelsreisene syv mål bygg, hvette eller mais mer med hjem, enn hvert mål bygg de hadde med seg opprinnelig. Dolpo-folket drar til en annen by når jordbruket eller årstiden tvinger dem til det. Alle eiendelene blir lastet på jakoksene, som deretter drives av gårde til neste landsby, der husene i mellomtiden har stått ubebodd. Når vinteren setter inn, drar de sørover, noen av dem til og med over de høye passene til de sørvendte skrånningene av Himalaya. Der kan de finne trær som de kan bruke som brensel. I den nordlige delen av Dolpo er det bare det sparsomme krattet og tørket oksmelk som kan brukes til å varme opp de leirinn-

satte hyttene. Om sommeren foretrekker folkene å dra nordover igjen, der nye beiter står klare til de verdifulle husdyrene.

Alle landsbyene i Dolpo likner på hverandre. Husene er bygd av flate steiner som er innsatt med leire, og de har ofte flere etasjer. Første etasje fungerer som husets radiator, og varmen leveres av husdyrene. Når kulden setter inn, får

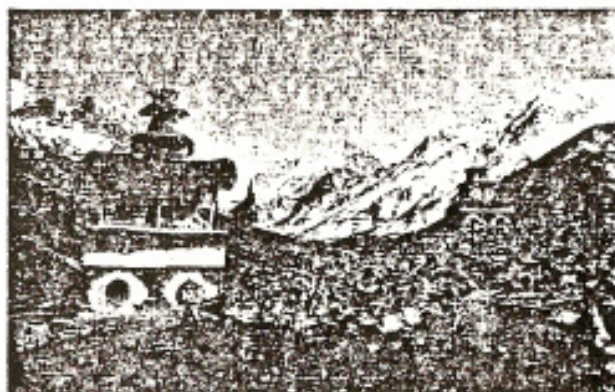
geitene og oksene være der. Varmen fra dyrene stiger opp og varmer de øvre etasjene der menneskene bor.

Men de langhårete jakene er også til nytte på flere andre måter. De trekker ploegen, transporterer avlingene på de årlige handelsreisene, og den tørre møkka blir brukt som brensel. Ullen og de lange hårene fra dyret blir vevd til tepper eller tauverk, og melken fra de store kuene blir kjernet til smør.

Smøret holder seg hele vinteren igjennom, fordi det blir oppbevart i geitehuder, som er sydd tett sammen til uformelige sekker.

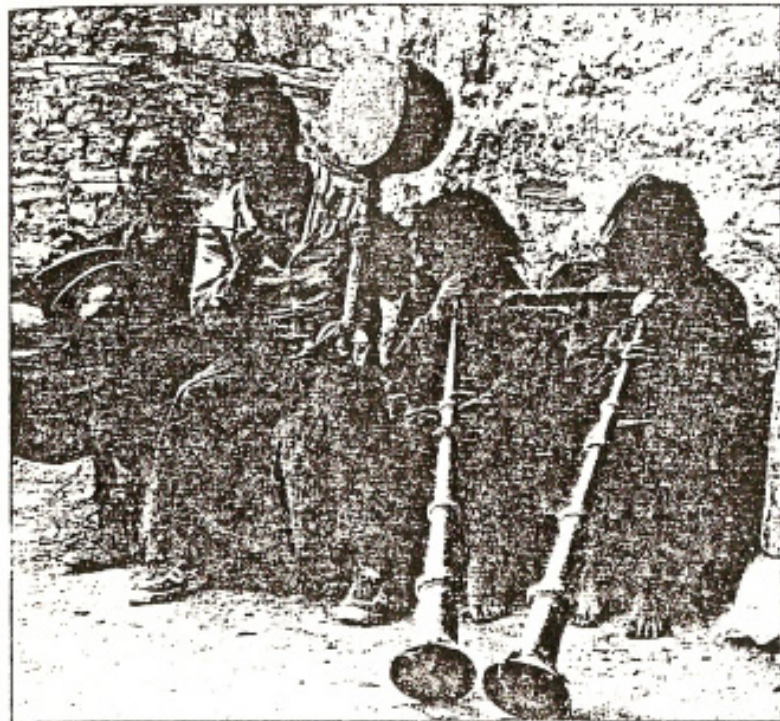
Dolpoene blander buddhisme og åndemaning

Utenfor alle de større landsbyene ligger et kloster, som ofte er plassert høyt oppe i fjellsidene. I selve byen er det også tegn på sterk religiøs tro. Ved veiene står stupaer, små, kuppelformete gravhauger, som i likhet med klostrene er dekorert med fargerike malerier som viser religiøse

BØNNESTEINER FØRER TIL GUDENE. De vakre bønnesteinene har inskripsjoner av dolpoenes bønnen. De blir sendt til himmelen når den kalde vinden blåser over steinene.

BUDDHISMENS SEIER FEIRES MED MUSIKK. Til tross for fattigdommen legger Dolpo-folket masse krefter i den årlige festen for buddhismen. Og for en liten sum er de alltid villige til å spille opp til sang og dans med lurene sine.

symboler. Inne i husene har hvert hjørne en liten flaggstang med et bønneflagg. Selv om Dolpo-folket hovedsakelig følger buddhismens levereregler, har de aldri gitt opp den gamle troen som de nomadiske forfedrene brakte med seg fra Tibet. De tror fremdeles på åndenes makt.

Dolpo-folket tilhører Bon-sekten, som praktiserer en blanding av sin årtusen-gamle animistiske tro og buddhisme. Denne kombinasjonen finnes bare i denne lille, isolerte delen av verden. Den gamle Bon-religionen hersket i hele Tibet før buddhismen ble brakt dit fra India i begynnelsen av det 8. århundret. Men i Tibets ville vest hadde de gamle gudene blitt seg fast og ble i stedet en del av buddhismen. Innbyggerne har fremdeles stor respekt for åndene, og alle beskytter seg mot deres vrede. De har halskjeder med talismaner og små esker med tegninger av åndene.

Livet fastlegges via innvoller fra dyr

Til tross for befolkningens egen åndemaning, er lamaenes makt ubestridelig. I Dolpo er det fire lamaer, fire menn, som er åndelige overhoder i denne blandings-

religionen. Bare de kan komme i kontakt med gudene og bekjempe åndene. Lamaene kan lese i innvollene fra dyr, de legger stjernekart og driver ut onde ånder hos syke med fryktingytende ritualer.

Via sin forbindelse med gudene bestemmer de alle større begivenheter. De bestemmer avreisedatoene for de store handelsreisene mot nord og sør, og blir alltid spurt i stridsspørsmål. Skal det skje større forandringer i lokalsamfunnet, går spørsmålet alltid gjennom lamaene.

Etersom hver landsby som regel bare har én vanntilførsel, er adgangen til den under streng kontroll. Alle jordeiere får skiftevis lov til å vanne markene sine etter et fastlagt skjema. Det er bare lamaene som kan sette opp slike skjemaer.

Når en lama dør, blir han balsamert inntil sjelen hans kan vandre over til en ny. Plassen hans blir overtatt av en ung-

side 79 ►

I FESTKLÆR EN GANG I ÅRET

De fargesprakende draktene bæres til ære for gudene og åndene. Garnet kommer fra det lange håret til jakene, og skoene er fremstilt av skinn.

gutt, men lamaen er alltid ungitt av munkene. Munkene hjelper lamaen, slik at han aldri står alene med problemene.

Man kan komme i munkelære som barn. Det er den eneste formen for skole i Dolpo. Den tar tre år, tre måneder og tre dager, men det er bare den indre sjelen som er ren, for det er strengt forbudt å bade i hele lærlingtiden.

Årets største fest er dansen rundt krystallberget

En av beslutningene som de fire lamaene må ta, er å fastsette datoen for den årlige festen og dansen rundt det hellige krystallberget. Berget, og klosteret ved foten av det, er en av buddhismens største helligdommer. Men klosteret ligger så høyt at det ikke er bebodd om vinteren, når temperaturen nærmer seg +40 grader. Krystallklosteret tilhører den øverste lamaen i området, som skal være en reinkarnasjon av klosterets grunnlegger, Tenzin Ra-pa.

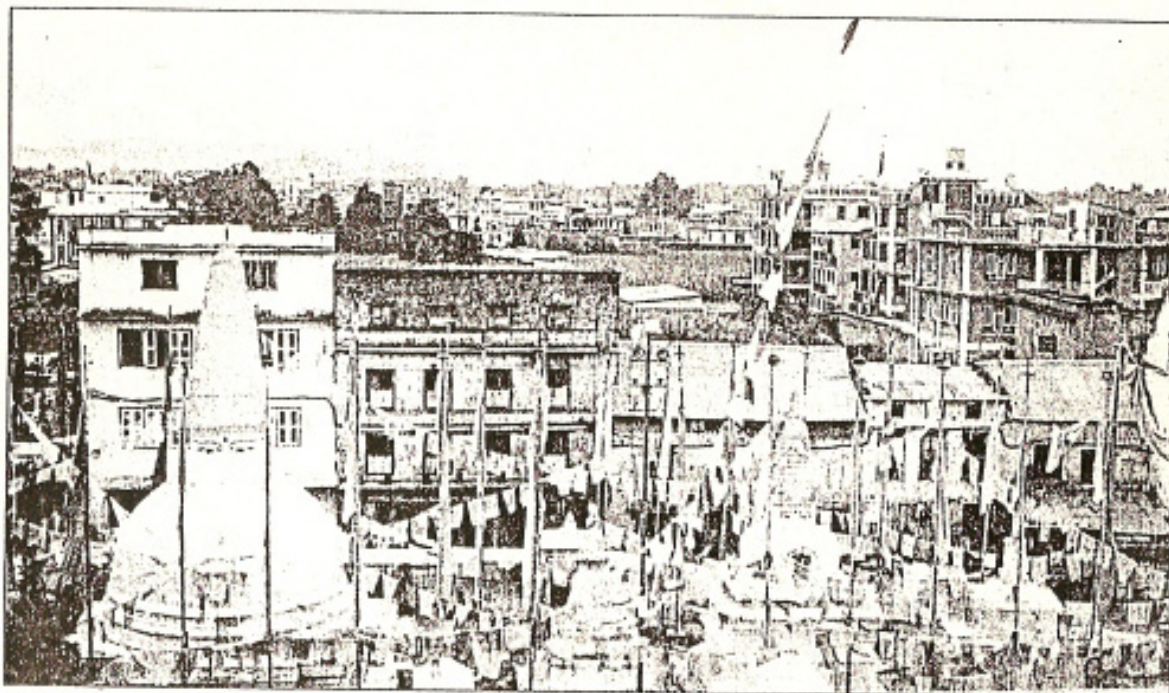
Festen er til ære for den hellige Druptop, som kom flygende til klosteret på en snøfløve for 1000 år siden. Det gamle sagnet forteller at han ville omvende den ville og uregjerlige befolkningen i området til buddhismen. De ble regjert av en forferdelig fjellgud som tok opp kampen.

Druptop lot snøfløven angripe fjellguden, som slapp løs en horde med slange-liknende uhyrer. Først da snøfløven reproduserte seg selv 108 ganger, en for hver av buddhismens hellige bøker, sto Druptop som seierherre. Fjellguden ble forvandlet til krystallberget, et brunt, uformelig og kantete lite berg. Dolpo-folket feirer seieren med dans rundt berget, der de er kledd i fargesprakende drakter.

I likhet med buddhister overalt i verden, søker Dolpo-folket å gjøre seg fortjent til å bli reinkarnert til et bedre liv når de dør. I Dolpo gjør innbyggerne seg fortjent til et bedre liv ved hjelp av bønnesteinen. Gjennom nesten 1000 år har dolpoene høgd en imponerende mengde bønnestein, som hver enkelt er et kunstverk i seg selv. På hver steinblokk har flittige hender høgd ut religiøse tekster og motiver. Steinene ligger overalt ved klostrene, men den største samlingen ligger ved Krystallklosteret.

Krystallberget og klosteret er samlingspunktet for det glemte folket. Der har to religioner vært kombinert i århundrer, og folket har fått lov til å leve i fred. Alt tyder på at de høye fjellpassene fortsatt vil holde Dolpo-folket isolert, til tross for omverdens økende interesse for nye kulturer. □

Nepal er eit praktfullt land, men likevel er det eit av dei fattigaste landa i verda.

Nepalske lærarar i dødsfare

NORSK SKOLEBLAD NR. 26 - 1993

Nepal er ikkje lenger så fredsamt som ein skulle ønskje. Demonstrantar vert skotne på gatene, og lærarlagets nestleiar, Ragnhild Midtbø, vart evakuert frå hovudstaden under vitjinga si i landet i sommar.

Av ATLE VETTI

Norsk Lærarlag var invitert til Nepal av Nepal National Teachers' Association (NNTA) for å vere til stades under den femte ordinære kongressen til fagforeininga. Samstundes skulle det nye kontoret til NNTA verte innvia. Norsk Lærarlag har gjeve økonomisk stønad til det nye kontoret.

– Tilstandane i Nepal er

dramatiske. Vi såg folk på gatene demonstrere mot regimet. Vi høyrde skotvekslingar. Det er klart vi vart engstelege, men samstundes fekk vi sett lærarar i eit anna land leve under heilt uakseptable kår, seier Ragnhild Midtbø.

I Nepal er det to lærarorganisasjonar. Norsk Lærarlag samarbeidar med NNTA medan Nepal Tea-

chers' Association (NTA) støttar regimet i landet. Midtbø seier at mange vert

medlem av NTA berre for å få seg jobb.

– I Nepal er det slik at det er staten som tilset alle lærarane. Om ein er freidig nok til å kritisere styremaktene eller ha medlemskap i NNTA, kan det føre til at læraren misser jobben eller i verste fall, vert tvangsflytta til avsidesliggjande stader. Såleis ufarleggjer regimet eventuelle fiendar.

– Læraren har ingen politiske rettar, samstundes

kan ikkje han eller ho vere medlem av eit politisk parti. Regimet forbyr lærarane også å vere politisk aktiv, fortel Ragnhild Midtbø.

Fredeleg land

Nepal er eit turistland. Naturen lokkar årleg store

skarar turistar til det fjellrike landet som ligg klemt mellom stormaktene India og Kina. Fattigdomen rår. Politisk uro skakar det unge demokratiet, samstundes strir folk med naturkatastrofar. Gjestfridomen til nepalaren og den mektige naturen i landet står i ein grell kontrast til fattigdomen i landet. Korrupsjon florerer, noko folket i Nepal kjempar mot.

– Folk samlar seg i gatene og gjev klart uttrykk for at no er det nok elende. Folk støttar lærarane. Det er sterkt å sjå folk du kjenner kjempe for at folk skal få mat og betre undervisning.

Det er sterkt å sjå dei demonstrere mot regimet med eige liv som innsats. Du ser at mange du kjenner, kan på grunn av elendet kome i fengsel, eller dei kan verte

skotne av politiet, seier Ragnhild Midtbø.

Fattig land

Nepal er eit av dei fattigaste landa i verda, gjennomsnittleg levealder er berre 52 år. Demokratiseringa starta for tre år sidan, og dei økonomiske tilhøva er vortne endå verre i løpet av desse åra. Landet har enorme budsjettunderskot, og Verdsbanken pressar regjeringa til å få ned dei stat-

lege utgiftene. I tillegg har Nepal meir enn 100 000 flykningar frå nabolandet Bhutan. Alt dette miks med den korruperte administrasjonen til statsministaren i landet, gjer at folk krev endringar.

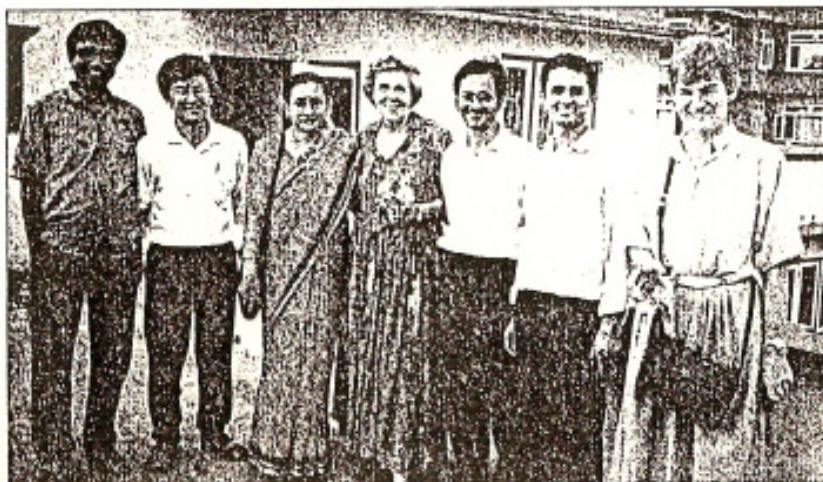
Ragnhild Midtbø fortel at regimet fryktar folkeuro, og difor vart kongressen til NNTA utsett. Grunnen til det var at store folkesamlingar verkar truande på styresmaktene. Deltakarane på kongressen kunne risikere å få politiet mot seg og verte skotne. Ragnhild Midtbø illustrerer tilstandane i landet med kva som skjedde med ein kvinneleg

nepalsk lærar. Det var demonstrasjon i gatene. Denne kvinnelege læraren stod inne i eit rom, bak eit vindauge og såg ut på demonstrasjonen. Det var det siste ho gjorde. Ho vart nemleg skoten. Lærarlagets nestleiar seier at det kan diskutert om hendinga er eit prov for at lærarane i Nepal er ei ekstra utsett gruppe, men same kva så meiner ho at dette er eit prov for at situasjonen i Nepal er heilt ut av kontroll. Stoda i Nepal er så uroleg at representantane frå lærarlaget måtte evakuerast frå hovudstaden. NNTA var redd for at ukontrollerte ting kunne skje med dei norske representantane, trass i at alle innbyggjarane arbeider hardt for å unngå at noko skal hende med utlendingane i Nepal, fortel Ragnhild Midtbø.

Solidaritet

Nestleiareren meiner det er viktig at verda følgjer med på kva som skjer i Nepal. I dag yter lærarlaget stønad til nepalske lærarar slik at dei kan arbeide for deira faglege rettar. Canada og Australia er inne med stønad til etterutdanning. Nestleiareren i NL seier det er veldig viktig at dei norske lærarane viser solidaritet med sine nepalske kollegar. Ei viktig side av lærarlagets innsats er også å støtte opp om å gjere kvinnelege lærarar meir aktive i fagforeningsarbeidet.

– Vår solidaritet gjer dei nepalske lærarane sterkare. Samstundes set vi eit internasjonalt lys på tilstandane i landet, det styrkjer også opposisjonen i Nepal, seier Ragnhild Midtbø.

Ragnhild Midtbø, nestleiar i Lærarlaget og Marit Dahl, rådgjevar i NL, mottar representantar for NNTA utanfor deira nye kontor i Katmandu i sommar.

B-post

"Hamro Patrika"

Norge-Nepal Foreningen
Boks 1278, Vika
0111 Oslo 1

Postgirokonto:
0802 4202438

Dag Norling
John Collets Alle 46
0852 Oslo 8

VELKOMMEN I
NORGE-NEPAL
FORENINGEN!

Neste medlemsmøte

Høstens første møte i Norge-Nepal-foreningen finner sted
TIRSDAG 5. OKTOBER kl 1900.

Tema for møtet er MUSTANG, det knøttlille tibetanske kongedømmet i Himalaya langs grensen mellom Nepal og Tibet. Mustang har vært avstengt og isolert fra omverdenen i århundrer og er først for få år siden blitt åpnet for turister.

CARL EMIL PETERSEN har vært i Mustang og vil dele sine opplevelser med oss. Hans kåseri vil bli ledsaget av lysbilder.

NB NYTT MØTESTED NB

Fordi vårt vanlige møtelokale er under oppussing, vil møtet finne sted i SAGENE SAMFUNNSHUS som ligger et steinkast fra Sagene Kirke. Adresse er Kristiansandsgaten 2, men inngangen er fra Arendalsgata. Salen vi leier heter Frysja.

Adkomst: Trikk nr 2 Sagene,
Buss nr 20 Skøyen/ Galgeberg,
Buss nr 24 Tåsen

Trikk nr 2 går fra Majostua kl 18.18, Nationalteateret 18.31 og Jernbanetorget 18.37 med ankomst Sagene kl 18.53.

Buss nr 20 går fra Skøyen 18.32 og fra Majorstua 18.43 med ankomst Sagene Kirke kl 18.52.

I motsatt retning går buss nr 20 fra Galgeberg kl 18.32 og fra Carl Berners Plass 18.41 med ankomst Sagene Kirke 18.50.

Buss nr 24 går fra Jernbanetorget kl 18.25 med ankomst Sagene 18.37. (Neste buss kommer først kl 19.22).

MUSTAN